

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ
«ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА»**

У статті розглядаються особливості та стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання шкільного курсу «Фізична культура».

Ключові слова: фізична культура, підготовка, учні початкових класів.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Від належного організаційно методичного забезпечення фізичного виховання школяра залежить успіх залучення його до здорового способу життя. Без раціонального використання фізичної культури і спорту не отримаємо здорового покоління. Тому сьогодні національною проблемою є турбота про здоров'я української нації. Для вирішення означеної проблеми необхідна якісна підготовка майбутніх учителів фізичної культури, які повинні бути готовими до впровадження здоров'язберігаючих технологій. Від професійного рівня вчителів фізичної культури у значній мірі буде залежати в державі успіх здоров'язберігаючої діяльності серед молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В умовах сьогодення основні концептуальні положення нормативно-правових документів актуалізують проблему забезпечення в загальноосвітніх школах виховання у дітей бережливого ставлення як до власного здоров'я, так і здоров'я інших людей. При цьому важлива роль відводиться засобам фізичного виховання.

Тому Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту серед пріоритетних завдань держави визначає удосконалення системи фізичного виховання учнів сучасних загальноосвітніх навчальних закладів. При цьому підкреслюється, що фізична культура, маючи великий потенціал, спроможна не лише покращити фізичну підготовленість, здоров'я особистості, але як засіб формуючого впливу на учня, може бути спрямована на вирішення психофізичних, естетичних, соціально-психологічних завдань. Провідна роль у цьому процесі належить учителю фізичної культури.

У наш час різні аспекти розвитку фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах України розглядали в своїх працях дослідники І. В. Боднар, Л. П. Долженко, А. В. Домашенко, В. Д. Єднак, О. В. Зеленюк, С. М. Канишевський, Г. В. Клименко, М. В. Курочкіна, Т. Б. Кутек, О. О. Малімон, С. Ю. Ніколаєв, Ю. В. Новицький, Р. Т. Раєвський,

В. В. Романенко, С. А. Савчук, О. В. Тимошенко, М. О. Третьяков, Л. М. Щербак. Питання професійної готовності випускників вищих навчальних закладів фізичної культури до професійної діяльності досліджували В. О. Багіна, В. І. Звягінський, О. О. Кондрашов, В. О. Сургучов, В. Т. Чічікін, В. С. Якимович. Концептуальні засади підготовки майбутніх фахівців фізичної культури висвітлено в багатьох працях вчених (Л. І. Іванова, А. М. Кузьмин, О. Стасенко, О. В. Тимошенко, І. А. Рядинська, Л. Є. Хоронжевський).

Підготовка сучасного кваліфікованого учителя з фізичної культури детермінована необхідністю вирішення багатьох важливих завдань. Від рівня підготовки спортивного педагога значною мірою залежить впровадження здорового способу життя в повсякденну життєдіяльність широких верств населення і особливо дітей. Для професійного виконання своєї діяльності спортивному педагогу потрібний певний обсяг знань, умінь і навичок при позитивному ставленні до обраної професії [2].

Готовність до педагогічної діяльності визначається цілим рядом педагогічних умінь. Процес професійно-педагогічної підготовки студентів повинен забезпечити високий рівень їх підготовленості саме до практичної діяльності, до педагогічної праці, в основі якого лежать не лише теоретичні знання, але і практичні уміння здійснювати предметні професійно-педагогічні дії [1].

Б.М.Шиян вважав, що «зміст професії визначається, перш за все, вимогами суспільства. Для вчителів фізичної культури загальноосвітньої школи ці вимоги визначені в меті і завданнях шкільного курсу «Фізична культура». «Не знаючи достатньо точно, «кого готувати», ми не зможемо аргументовано обґрунтувати зміст освіти («чого навчати»), тому що вона повинна бути спрямована на забезпечення майбутньої професійної діяльності» [5].

Діючі навчальні програми націлюють педагога на формування в учнів стійкої мотивації щодо використання фізичної культури у їх щоденному побуті та як вагомого чинника зміцнення здоров'я.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – розкрити особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання шкільного курсу «Фізична культура».

Виклад основного матеріалу дослідження... Важко собі уявити сучасну людину погано фізично розвинуту, із слабким здоров'ям, яка не займається фізичною культурою. Але основи правильного фізичного розвитку і хорошого здоров'я закладаються в ранньому дитинстві. Саме тут

прививається любов до занять фізичними вправами і багато вчителів з успіхом вирішують ці завдання.

Ознайомившись із станом фізичного виховання можна констатувати, що уроки в початкових класах нерідко проводяться на недостатньо високому рівні, оскільки їх проводять педагоги загального профілю, які не мають належної методичної підготовки щодо виконання фізичних вправ. Вони часто не знають програмових вимог, не завжди володіють методикою навчання окремим рухам. Уроки в цілому проводяться з низькою загальною та моторною щільністю, без урахування специфіки їх структурних елементів. В результаті учні не отримують необхідного навантаження, а тому не опановують мінімумом знань і навичок в галузі фізичної культури. З року в рік не зменшується кількість учнів, які мають порушення постави. Виникає питання, якими знаннями повинен володіти вчитель початкових класів для правильного проведення уроків фізичної культури.

По-перше, вчитель повинен знати свого учня, тобто його анатомо-фізіологічні та психологічно-вікові особливості, а також вміти застосовувати їх у практичній діяльності з фізичного виховання. Вирішуючи завдання фізичного виховання, ця вимога виступає у формі закону. Інакше не можна правильно побудувати процес навчання фізичним вправам, вирішити завдання розвитку та зміцнення здоров'я.

Знання анатомо-фізіологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку для фізичного виховання повинні бути конкретними: яка група м'язів, який орган чи система організму бере участь при виконанні тієї чи іншої вправи. Аналіз матеріалів опитування учителів засвідчує, що їх відповіді нерідко далекі від істини. Тому при підготовці фахівців для початкових класів необхідно вивчати навчальні вимоги до дисципліни «Фізична культура» у початковій школі, де розкриваються вимоги до занять фізичними вправами, їх роль щодо зміцнення здоров'я учнів; визначаються засоби для розвитку основних фізичних якостей та рухових здібностей, на основі яких формуються вміння і навички здорового способу життя, проведення корисного дозвілля та активного відпочинку, а також закладаються основи знань, вмінь і навичок із дотримання особистої гігієни, загартування організму, профілактики захворювань, запобігання травматизму, дотримання правил техніки безпеки; розвиваються вміння і навички використання фізичних вправ з метою запобігання порушення постави та зняття втоми учнів.

Майбутні педагоги фізичної культури повинні знати, що починаючи з першого класу, в учнів початкової школи, формуються основні життєво необхідні рухові дії. Тому

важливою особливістю змісту навчальної програми з фізичної культури є вивчення рухливих і народних ігор, формування навичок їх самостійної організації і проведення. В міру зростання учнів поступово у змісті навчання акцент має зміщуватися на засвоєння ними основних рухових дій, фізичних вправ підвищеної координаційної складності з базових видів спорту, що входять до навчальної програми. На завершальному етапі початкової освіти засвоєння нового матеріалу має зосереджуватися уже на фрагментах рухової діяльності, цілісних комбінаціях та спортивних іграх за спрощеними правилами.

В учнів початкових класів відбувається інтенсивний розвиток більшості рухових якостей, формування різних систем організму, тому вчителю треба знати, що в цьому віці найкраще розвиваються такі фізичні якості, як швидкість, спритність, гнучкість і помірно - сила та витривалість.

Наші спостереження під час відвідування уроків фізичної культури у початкових класах показують, що педагоги-початківці часто не враховують психологічних особливостей дітей у процесі розучування фізичних вправ. Захоплення методом змагання («Хто далі», «Хто швидше») крім того, що призводить до швидкої втоми, виховує у дітей почуття переваги над товаришами, егоїзму, невіри в свої сили, оскільки діти ще не здатні дати оцінку своїм досягненням і невдачам. Тому, уроки фізичної культури з учнями початкових класів рекомендуємо проводити фахівцю із фізичної культури і спорту або відповідно підготовленому вчителю початкової школи.

По-друге, вчитель повинен знати, чому вчити, тобто знати, яким має бути зміст фізичного виховання. Програма в початковій школі ставить високі вимоги до знань і вмінь вчителя.

В розділ гімнастики входять шиккування та перешиккування, які вимагають від учителя знань елементів ширенги, команд, фігурного марширування. Особливо важливою необхідно вважати систематичну роботу над формуванням правильної постави. На виховання правильної постави великий вплив мають загальнорозвивальні та спеціальні вправи, що наводяться в програмі. Учитель повинен добре знати і вміти правильно показати вправи для лазіння, рівноваги, ходьби, бігу, стрибків і метання. Не кожен вчитель початкових класів може правильно показати багато вправ із розділів гімнастики та легкої атлетики.

По-третє, у вчителя мають бути сформовані уміння і навички навчати, тобто він повинен знати методику побудови уроку, володіти організаційними способами та методами навчальної діяльності. Цілком зрозуміло, що знання методичних прийомів залежить від знання самого навчального матеріалу. Але буває і так, що вчитель знає ту чи іншу просту вправу, але не вміє правильно пояснити і показати її. Наприклад, недостатньо сказати, що на уроці розучуватиметься стрибок у довжину способом «зігнувши ноги». Потрібно обов'язково визначити те головне, основне, над чим працюватимуть учні, вивчаючи даний стрибок. Не знаючи головного, конкретного, не можна визначити помилки учнів і прийом для їх виправлення.

Тому вагомим успіхів у фізичному вихованні школярів учителі досягають при використанні всіх методів і прийомів. Універсалізація будь-якого методу недопустима, бо немає методів однаково придатних для всіх учнів і умов навчання. Майбутні педагоги, які проводять уроки фізичної культури повинні досконало володіти всіма методами і методичними прийомами фізичного виховання, щоб для кожного конкретного випадку навчально-виховного процесу вибрати ті, які забезпечать найвищу ефективність фізичного виховання учнів.

На основі особистісних якостей у процесі професійної підготовки в педагога мають бути сформовані необхідні педагогічні вміння (конструктивні, комунікативні, організаторські, дидактичні, перцептивні, суґестивні, пізнавальні, прикладні, вміння в галузі педагогічної техніки).

Професіоналізм людини у будь-якій сфері діяльності багато в чому залежить від рівня сформованості педагогічної майстерності. Педагогічну майстерність не можна пов'язувати з якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якої треба навчати так само, як навчати лікаря його майстерності, як навчати музиканта [3, 246]. Педагогічна майстерність охоплює такі структурні компоненти: морально-духовні цінності, професійні знання, соціально-педагогічні якості, психолого-педагогічні уміння, педагогічну техніку.

Усе зазначене повністю стосується і вчителя фізичної культури. Вимоги до кваліфікаційної підготовки вчителя фізичної культури складаються з п'яти розділів. Це — науково-теоретична підготовка, методична, організаційна, підготовка до матеріально-технічного забезпечення занять, підготовка до страхівки та виконання правил безпеки в процесі занять фізичними вправами. У кожному розділі передбачається необхідний перелік знань, умінь і навичок, які мають першочергове значення для професійної діяльності вчителя фізичної культури [4, 82].

Не слід забувати, що в початковій школі вчитель повинен не тільки прищепити учням правильні рухові навички, але і пробудити в них інтерес і любов до занять фізичними вправами. У контексті піднятої проблеми необхідно відзначити і виховну сторону занять фізичними вправами. Діти схильні до відтворення. Вони завжди хочуть бути сильними, спритними. І якщо вчитель сам може організувати гру, виконати ту чи іншу вправу, то діти будуть чекати зустрічі з ним, слухати кожне його слово. Методично доцільно організовані заняття фізичними вправами та іграми цінні і тим, що вони спонукають дітей бути активними. Дітям доводиться дотримуватись правил гри, стримувати свої забаганки, поступатись товаришам.

Фізична культура, як і будь-яка інша дисципліна, не стоїть на місці, Постійно проходить оновлення її змісту, вдосконалюються методи викладання. Тому вчителі повинні мати можливість регулярно підвищувати свою кваліфікацію. В даний час для вчителів початкової школи створюються методичні об'єднання, курси підвищення кваліфікації з усіх предметів. Проте методичні служби залишають поза увагою фізичну культуру. Педагоги початкових класів не отримують достатньої допомоги ні від відділів освіти, ні від фізкультурних організацій.

Один із шляхів підвищення кваліфікації вчителів поліпшення якості навчання студентів на факультетах, які готують педагогів початкової школи. Для цього необхідно, на наш погляд, пов'язати фізичне виховання з вивченням інших дисциплін. Наприклад, розглядаючи окремі теми курсу анатомії та фізіології людини, потрібно висвітлити значення занять фізичними вправами для розвитку окремих груп м'язів (серцево-судинної, дихальної та інших систем), показати, як покращується їх функціональна діяльність. На лекціях з методики фізичного виховання та на практичних заняттях розказати загальні питання біомеханіки рухів, їх зв'язку з діяльністю конкретних груп і суглобів. У курсі психології розкрити питання про роль занять фізичною культурою в формуванні психіки дитини.

На практичних заняттях основну увагу потрібно звертати на техніку виконання вправ, коротко подавати методику їх навчання, розучити серію підготовчих і навідних вправ. При цьому особливу увагу приділити рухливим іграм, адже уроки фізичної культури носять ігровий характер.

Для того, щоб отримані знання міцно закріпилися, слід широко залучати студентів до занять у спортивних секціях, до суддівства змагань за окремими видами спорту. Важливо посилити методичну спрямованість курсу фізичного виховання, розширивши об'єм знань з теорії та методики.

Вчителям початкових класів, які проводять уроки фізичної культури, працюють в школах багато років, необхідно (враховуючи стан здоров'я і вік)

потрібно самим залучатись до занять фізичною культурою – регулярно виконувати ранкову гімнастику, кататися на лижах, ковзанах.

Разом з цим вони повинні постійно, підтримуючи контакт із учителем фізичного виховання своєї школи, відвідуючи його заняття, знайомитися з методикою самого уроку, з поясненням і показом окремих фізичних вправ, технікою їх виконання, добром підготовчих і допоміжних вправ, дізнається ряд нових цікавих вправ. Особливо корисними є такі відвідини, коли вони спільно обговорюються, аналізуються.

Крім індивідуальної роботи, слід організовувати навчання вчителів початкових класів на семінарах, курсах із залученням спеціалістів фізичної культури.

Висновки... Отже, кінцевою метою підготовки вчителів для викладання шкільного курсу «Фізична культура» у початкових класах є забезпечення їх готовності до реалізації вимог навчальних програм з означеної дисципліни.

Використана література

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. Проблемы развития психики / Л. С. Выготский. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 3. – 366 с.
2. Деркач А. А. Педагогическое мастерство тренера / А. А. Деркач, А. А. Исаев. - М.: Физкультура и спорт, 1981. – 375 с.
3. Макаренко А. С. Про мій досвід / А. С. Макаренко // Твори у 7 т. – К.: Рад.шк., 1954. – Т. 5. – С. 246.
4. Ротерс Т. Т. Вчити розуміти красу на уроці...фізкультури (Естетична підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема) / Т. Т. Ротерс // Гуманітарні науки. – 2006. - № 1(11). – С.81-84.
5. Шиян Б. М. Методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Львів, 1996. – 229 с.